

JUUBILAR. Välis-Eesti Ernesaksa lendas Torontosse õnnitlema rahvusooperi Estonia poistekoor.

Roman Toi 100 – kahel pool ookeani

ANNELI AMMAS
reporter

CÄTRIIN
VUKS
reporter

Eile kell 11 Torontos ja kell 18 Tallinnas laulsid poistekoori heledad hääled lahti eesti dirigendi ja helilooja Roman Toi 100. sünnipäeva pidustused.

Väliseesti Gustav Ernesaksaks nimetatud Roman Toi sünnipäevale sõitis Eestist terve kooritais poisse – Hirvo Surva koos Estonia poistekooriga. «Puuduta mind oma tulise palgega,» laulsid poisid sünnipäevapidude alustuseks nimilaulu viimaselt laulupeolt, kuhu vanameister kaks aastat tagasi ise kohale lendas.

«Tal on nii hea meel, et me poistega sünnipäevale lendasime,» rääkis Surva hiljem telefonil teel. «Roman on väga heas vormis, viskab nalja nagu ikka.»

Tallinna teatri- ja muusikamuuseumisse oli kella 18ks suure ekraani ette Skype'i vahendusel Torontos toimuvast osa saama kogunenud Eesti koorijuhtide koorekiht. Tallinnas alles sätiti end diivanile, kui Torontos oli juba laul üles võetud.

Ekraanilt oli esialgu näha vaid lage ning eredaid lampe, kuid sellest hoolimata kostis eesti poiste sõnum valjult ja selgelt kodumaale.

Ootamatult ilmus kaadrisse dirigent Surva, kes suunas kaamera juubilarile peale. Tallinnas diivanile kogunenud rahva seast kostis eevil hüüdeid ja ohkeid, ükskõikseks ei jätnud homme saja-aastaseks saava Toi nägemine kedagi. Tervitustega alustas dirigent Ene Üleoja, kes soovis päevakangelasele jõudu ja tervist. Katoliku vaimulik ja Toi hea tuttav Vello Salo hõikas: «Vägev vanamees oled!»

Seejärel hakati Salo juhatusel Toile laulma. Tavapärase sünnipäevalaulu asemel esitati hoopis üheminutiooper, mille lõpus jäid kõlama sõnad «see, kes teeb muusikat, jääb elama!».

Ene Üleoja rääkis, et elama ei jää mitte ainult Toi looming, vaid ka tema vaim ning panus eesti kultuuri. Ta nimetas, et üle mitme maa ja mere on Toil õnnestunud ehitada sild Ulgu-Eesti ja Kodu-Eesti vahel. «Selle silla sammasteks on Toi eestimeelsus ja kaunis eesti keel, tema avatud süda ja rikas hing,» lausus Üleoja.

Ta rääkis veel, kuidas Roman Toi on pakkunud eestlastele ja eesti kultuurile tuge kogu sajandi vältel. Kui 1990ndatel kõikus Eestimaa valguse ja varju piiril, seilas Roman Toi oma väliseesti kooriga läbi raju Tallinna sadamasse. Üleoja meenutas, et 1991. aasta ärevate sündmuste süüdatud küüditamishirmu Eestis leevendas Toi rõõmus, optimistlik ja elujõuline olemus. Muremõtete peletamiseks piisas vaid Toi suust kostnud tervitusest.

Tal on nii hea meel, et me poistega sünnipäevale lendasime, Roman on väga heas vormis, viskab nalja nagu ikka.

Hirvo Surva

Roman Toi sünnipäeva tähistamiseks avati eile ühel ajal nii Torontos kui ka Tallinnas näitus. 20 puitraamidele paigutatud stendi võtavad kokku Toi saavutatu ja tema tähtsuse Eesti kultuuriloos.

Külastajal on võimalik lugeda Toi ja Veljo Tormise kirjavahetust ning näha Toi käsitsi kirjutatud noodilehti. Publi-

ku kõrvu paitab helieksponaat väljavõtetega Roman Toi kõnest tema 90. sünnipäeval ja tema loodud koorilauludest. Näitus reisib edasi Toi kodukanti, Viljandi vanasse veetorni, mille taastamises Toi aastaid tagasi osales.

Samal ajal, kui Tallinnas näitust uuriti ja juubilarile üle rõõmustati, jätkus Torontos piduliku nimega sümposium Roman Toi osavõtul ja temast.

«Ülev ja soe ja hästi inimlik,» kirjeldas Surva meeleolu Torontos Eesti muuseumis, kus on väljas sealne näitus. «Roman Toi on vist esimene suur eesti kultuuritegelane, kes on elanud saja-aastaseks ja kelle sünnipäeva oleme saanud tähistada.»

Täna kaks aastat tagasi tähistas Toi 98. sünnipäeva kodumaale laulupeole saabumisega. Toona oli juttu, et ehk tuleb Toi oma sajandat sünnipäeva Eestisse tähistama. Nii pikaks reisiks vanameistril jaksu ei olnud.

Täna tähistatakse Toi sünnipäeva Toronto vanade eestlaste puhkekodus Ehatare, kus ta viimasel aastal on elanud.

Pühapäeva õhtul kõlab Toi muusika Toronto Peetri kirikus, kus laulavad rahvusooperi Estonia poistekoor, Toronto eesti meeskoor ja Toronto segakoor Estonia. Oreli taga istub sel kontserdil samuti Eestist kohale lennanud Ene Salumäe.

Torontos on suurt juubilaritervitamas lisaks poistekoorile laulupeo sihtasutuse juht Aet Maatee, kultuuriministri riiumi asekanstler Paavo Nõgene ja Viljandi linna delegatsioon eesotsas linnapea Hando Kivibergiga.

Estonia poistekoor läheb Hirvo Survaga vanameistril eraldi tervitama teisipäeval – nende ajakava on neil päevil tihe –, Torontos antakse kokku viis kontserti. Edasi lendab poistekoor juuli alguseni kestvale kontserdituurile Vancouverisse, Seattle'isse ja Eugeni.

Eile tervitas samuti väärikas eas Vello Salo vana sõpra Skype'i kaudu.

Roman Toi, tema kõrval Hirvo Surva ja kogu Toi sajandat sünnipäeva tähistama tulnud seltskond eile Torontos. Ikka Skype'i vahendusel.

Roman Toi lugu

Sündinud 18. juunil 1916 Viljandimaal Kõo vallas. Kuni 1924. aastani elas Kabalas, Viljandis ja Suure-Jaanis, siis kolis pere Tallinna.

On lõpetanud Jakob Westholmi gümnaasiumi, õppinud Tallinna konservatooriumis koorijuhtimist, oreli, kompositsiooni ja dirigeerimist. Tema õpetajad olid näiteks Tuudur Vettik ja Heino Eller. Ta õppis ka Tondi sõjakoolis inseneride komandos ning Tartu Ülikoolis õigusteadust.

Noor Toi töötas Eesti ringhäälingus nii spordireporterina kui ka muusikatoimetajana.

1944. aastal põgenes Toi Saksamaale, asutas seal põgenikelaagris koori, kuid 1949. aastal sõitis koos perega edasi Kanadasse.

Seal asutas ta Toronto eesti meeskoori ja segakoori Estonia. Alles viis aastat tagasi jättis ta segakoori järelevalvetele juhatada. Toi on olnud õpetajad Toronto konservatooriumis, aga mänginud koos Olaf Kopvillemiga ka kõrtsis rahva lõbuks.

Pikka aega oli ta Kanada eestlaste kesknõukogu juhatusel liige. Toi on olnud ESTO laulupidude üldjuht. Samal ajal, kui

1969. aastal peeti Eestis Gustav Ernesaksa juhatusel juubellaulupidu, juhatas Torontos juubellaulupidu Roman Toi.

Eestisse tuli ta pärast lahkumist 1944. aastal esimest korda 1989. aastal ning aasta hiljem, 1990. aasta laulupeol oli ta koos Gustav Ernesaksa ja Richard Ritsinguga laulupeo aujuht.

1996. aastal andis Lenart Meri Roman Toile riigivapi IV klassi teenetemärgi.

Roman Toi abikaasa oli Vaiki ning nende poeg Ants Toi on Torontos tunnustatud südamearst. PM